

Magdalena Rękas

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Katedra Ekonomii i Polityki Ekonomicznej
magdalena.rekas@ue.wroc.pl

SYTUACJA LUDZI MŁODYCH NA RYNKU PRACY W POLSCE I INNYCH KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2008-2013

Streszczenie: W Polsce oraz wielu innych krajach UE sytuacja ludzi młodych na rynku pracy znacznie się pogorszyła po kryzysie w 2008 roku. Dotychczas uważano, że szczególnie dobrą pozycję na rynku pracy mają osoby młode z wyższym wykształceniem. Po 2008 roku sytuacja ta zmieniła się diametralnie, a w Polsce odnotowano szczególnie silny spadek stopy zatrudnienia i wzrost stopy bezrobocia osób młodych z wyższym wykształceniem.

Celem artykułu jest diagnoza i próba oceny sytuacji osób młodych w wieku 15-24 lata na rynku pracy w Polsce po 2008 roku i wybranych krajach UE. Dla zrealizowania celu dokonano także przeglądu wybranych współczesnych teorii rynku pracy. W podsumowaniu zawarto syntetyczne wnioski z przeprowadzonej analizy oraz podjęto próbę wyjaśnienia tego stanu na gruncie omówionych współczesnych teorii rynku pracy. W artykule wykorzystano dane Eurostatu, GUS, Ministerstwa Pracy.

Słowa kluczowe: współczesne teorie rynku pracy, ludzie młodzi 15-24, bezrobocie, kryzys gospodarczy, segmentacja rynku pracy.

Wprowadzenie

W Polsce oraz wielu innych krajach UE sytuacja ludzi młodych na rynku pracy znacznie się zmieniła po kryzysie w 2008 roku. Według danych Eurostatu w 2013 roku w Polsce stopa bezrobocia ogółem wyniosła 10,3%, zaś ta sama stopa w grupie osób młodych (15-24 lata) wyniosła aż 27,3%. W całej UE poziom stopy bezrobocia ogółem wyniósł w 2013 roku 10,8%, zaś stopa bezrobocia w grupie osób młodych 23,3%. Tym samym poziom bezrobocia ogółem w Polsce był poniżej średniej unijnej, ale już w grupie osób młodych przekroczył o 4 pkt. proc. poziom unijny¹.

¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction, dostęp: 8.09.2014.

Dotychczas uważano, że szczególnie dobrą pozycję na rynku pracy mają osoby młode z wyższym wykształceniem. Potwierdzały to dane statystyczne większości krajów unijnych przed 2008 rokiem, gdzie odnotowywano stosunkowo niskie stopy bezrobocia wśród tej grupy osób. Po kryzysie 2008 roku sytuacja ta zmieniła się diametralnie. Szczególnie w Polsce odnotowano znaczący spadek stopy zatrudnienia (z 61,1% w 2008 roku do 43,3% w 2013 roku) i wzrost stopy bezrobocia (z 16,8% w 2008 roku do 23,5% w 2013 roku) osób młodych z wyższym wykształceniem.

Celem artykułu jest diagnoza i próba oceny sytuacji osób młodych w wieku 15-24 lata na rynku pracy w Polsce po 2008 roku. Dla zrealizowania celu dokonano także przeglądu wybranych współczesnych teorii rynku pracy. W podsumowaniu zawarto syntetyczne wnioski z przeprowadzonej analizy oraz podjęto próbę wyjaśnienia tego stanu na gruncie omówionych współczesnych teorii rynku pracy.

Przy realizacji celu wykorzystano metodę opisową, analizę porównawczą danych statystycznych Eurostatu i GUS. W toku rozważań poddano weryfikacji hipotezę, że polski rynek pracy mimo wzrostu gospodarczego w latach 2008-2013 dotkliwiej odczuł skutki kryzysu gospodarczego niż większość krajów UE. Ponadto wskazano, iż wykształcenie wyższe w okresie gorszej koniunktury to determinanta, która nie poprawia już sytuacji ludzi młodych (15-24 lata) na rynku pracy w Polsce.

1. Współczesne teorie rynku pracy a rynek pracy młodych – przegląd wybranych teorii

Rynek pracy podlega ciągłym zmianom i przekształceniom. W jego ramach występują różne procesy, zjawiska i zależności opisywane w *teorii rynku pracy* (ujęcie mikroekonomiczne rynku pracy) i *teorii zatrudnienia* (ujęcie makroekonomiczne rynku pracy)².

Analizując rozwój teorii zatrudnienia i teorii rynku pracy, warto przypomnieć, że wyróżnić można trzy grupy teorii³:

- *tradycyjne teorie zatrudnienia i rynku pracy pełne*, tj. klasyczna i neoklasyczna teoria rynku pracy oraz keynesowska i neokeynesowska teoria rynku pracy,
- *tradycyjne teorie zatrudnienia i rynku pracy szczegółowe* (dotyczą wybranych aspektów rynku pracy), tj. teoria aktywizacji zawodowej, teoria kształtowania popytu na pracę, teoria różnicowania płac, teoria krańcowej produktywności pracy,

² E. Kryńska, E. Kwiatkowski, *Polityka państwa wobec rynku pracy: idee ekonomiczne i rzeczywistość*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 5-6, s. 1.

³ W. Jaromłowicz, M. Knapieńska, *Współczesne teorie rynku pracy a mobilność i przepływy pracowników w dobie globalizacji*, Zeszyty Naukowe PTE nr 9, Kraków 2011, s. 123.

- *współczesne teorie zatrudnienia i rynku pracy szczegółowe*, tj. teoria segmentacji rynku pracy, teoria elastyczności rynku pracy, teoria kapitału ludzkiego, teoria poszukiwań, teoria kontraktu, teoria konfliktu pracownik – osoba poszukująca pracy czy teoria histerezy.

Współczesne teorie rynku pracy to konsekwencja m.in.: zmian obserwowanych w gospodarce światowej w ostatnich dekadach, pojawienie się nowych technologii i organizacji produkcji, nowych form zatrudnienia na gruncie prawa pracy i prawa cywilnego itd. W efekcie powstała potrzeba modyfikacji dotychczasowych lub tworzenia nowych teorii i podejść badawczych wyjaśniających funkcjonowanie rynku pracy w nowych warunkach gospodarczych. Na potrzeby artykułu i ze względu na ograniczenia omówione zostaną jedynie wybrane współczesne teorie zatrudnienia i rynku pracy, tj. teoria segmentacji rynku pracy, bowiem jedno z kryteriów segmentacji rynku stanowić może wiek i wykształcenie, oraz teoria poszukiwań na rynku pracy.

Segmentacja rynku pracy nie została w literaturze przedmiotu jednoznacznie zdefiniowana. Według H. Domańskiego i J. Pecka mianem *segmentacji rynku pracy* określa się proces podziału tego rynku na części – segmenty różniące się między sobą dostępnością dla zainteresowanych pracowników, wysokością płacy, możliwościami rozwoju zawodowego oraz mobilnością pracowników⁴. Innym przejawem segmentacji rynku pracy jest jego struktura przestrzenna, czyli podział na krajowy, regionalne i lokalne rynki pracy.

W literaturze przedmiotu dotyczącej teorii segmentacji można wskazać, iż rynek pracy składa się z kilku płaszczyzn, które charakteryzują się odmiennymi warunkami poziomu płac i polityki zatrudnienia. Poza tym wejście do danego segmentu rynku pracy jest – przynajmniej w pewnych okresach – ograniczone, tzn. że więcej jest osób chętnych do pracy w tych segmentach niż ofert miejsc pracy zgłaszanych przez pracodawców⁵.

Do szczególnie ważnych teorii segmentacyjnych zalicza się *teorię dualnego rynku pracy* sformułowaną przez P. Doeringera i M. Piore'a. Podstawowa hipoteza wskazuje, iż rynek pracy jest podzielony na dwa segmenty, tzw. pierwotny i wtórny, w których pracownicy i pracodawcy działają na podstawie innych zasad postępowania i które charakteryzują się różnymi, ale możliwymi do zidenty-

⁴ J. Peck, *Labor and agglomeration: control and flexibility in local labor markets*, „Economics Geography” Vol. 68, No. 4, Clark University, Worcester, Massachusetts 1992, s. 325-327.

⁵ W.T. Dickens, K. Lang, *Labor Market Segmentation Theory: Reconsidering The Evidence*, Working Papers nr 4087, National Bureau of Economic Research, Cambridge, June 1992, www.nber.org/papers, dostęp: 24.08.2014.

fikowania cechami⁶. Segment pierwotny obejmuje stabilne, dobrze opłacane, stwarzające możliwości awansu miejsca pracy, natomiast segment wtórny – miejsca pracy o mniejszym prestiżu, gorzej opłacane, których liczba w gospodarce jest uzależniona od wahań koniunkturalnych⁷.

Swobodny dostęp do miejsc pracy na pierwotnym rynku pracy jest ograniczany przez ściśle zdefiniowane kryteria zatrudniania pracowników, precyzyjnie określoną drabinę awansu zawodowego, a także przez tryb okresowych ocen i sposobów zwalniania pracowników. Selekcja przy wejściu na pierwotny rynek pracy dokonywana jest w celu uniknięcia zatrudniania osób niebędących w stanie wykonywać właściwie swoich zadań. Z kolei w segmencie wtórnym mamy do czynienia z nieatrakcyjnością miejsc pracy, co powoduje wysoką fluktuację pracowników i łatwość przenoszenia się z jednej pracy do drugiej. Na drugi rynek pracy zostają wyparci imigranci, młodociani, część kobiet i inni⁸.

W literaturze przedmiotu porusza się także kwestię różnic między segmentami rynku pracy. Pierwsza z nich dotyczy wysokości wynagrodzenia, która jest uzależniona np. od kwalifikacji czy doświadczenia zawodowego. Badania wskazują, iż na pierwotnym rynku pracy dominują wyższe wynagrodzenia, a na wtórnym – niższe. Ponadto wskazuje się tu często na występowanie problemu dyskryminacji rasowej, płciowej czy narodowej⁹. W przypadku osób młodych nieposiadających odpowiednich kwalifikacji i często niemających żadnego doświadczenia sytuacja na rynku pracy staje się jeszcze trudniejsza i dostęp do rynku pierwotnego jest tym samym znacząco ograniczony.

Według W. Janickiego teoria dualnego rynku pracy wyjaśnia przyczyny migracji zewnętrznych za pomocą czynników makroekonomicznych. Zakłada ona bowiem permanentny brak pracowników w krajach wysoko rozwiniętych, ponieważ istnieje tam wiele zajęć zarobkowych, których z przyczyn prestiżowych nie chcą podjąć obywatele tychże krajów. Są to miejsca pracy o charakterze niebezpiecznym, w trudnych warunkach, nisko płatne i niewymagające wysokich kwalifikacji. Jest to zatem segment rynku pracy, na którym odnajdują się imigranci oraz młodociani¹⁰.

⁶ E. Kryńska, J. Suchecka, B. Suchecki, *Prognoza podaży i popytu na pracę w Polsce do roku 2010*, Studia i Materiały, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1998, s. 33.

⁷ J. Wąsowicz, *Teorie rynku pracy* [w:] *Ekonomia rynku pracy*, red. D. Kotlorz, Prace Naukowe, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice 2007, s. 56.

⁸ E. Kryńska, *Mobilność zasobów pracy w wybranych teoriach rynku pracy*, [w:] *Mobilność zasobów pracy*, red. E. Kryńska, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2000, s. 18.

⁹ Ibid.

¹⁰ W. Janicki, *Przegląd teorii migracji ludności*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Zakład Geografii Ekonomicznej, INoZ, vol. LXII, nr 14, Lublin 2007, s. 290.

W grupie współczesnych teorii rynku pracy umiejscowiona jest także *teoria poszukiwań na rynku pracy*, będąca mikroekonomicznym uzupełnieniem rozważań prowadzonych przez E.S. Phelps'a i M. Friedmana w ramach teorii naturalnej stopy bezrobocia. Teoria ta stanowi element tzw. nowej mikroekonomii, w której zrezygnowano z jednego z założeń modelu doskonałej konkurencji na rynku pracy, a mianowicie pełnej informacji dostępnej obu uczestnikom transakcji. W rezultacie zniesienia tego założenia rynek pracy stał się nieprzejrzysty. Zarówno pracodawcy, jak i pracownicy nie znają w tej sytuacji dokładnie warunków, np. płacy w różnych przedsiębiorstwach i regionach. Pracownik jednak do podjęcia optymalnej decyzji co do zatrudnienia potrzebuje możliwie najpełniejszej informacji o płacach w możliwie dużej liczbie przedsiębiorstw oraz przeprowadzenia analizy korzyści z relacji między płacami w przedsiębiorstwach w bliższym i dalszym otoczeniu (w sensie geograficznym). Oznacza to, że na poszukiwanie pracy należy poświęcić wiele czasu. Zawsze też znajdą się pracownicy, którzy wolą być przejściowo bezrobotnymi, by móc poszukać najlepszych możliwości pracy¹¹.

W ramach teorii poszukiwań na rynku pracy najistotniejszym problemem badawczym stała się efektywność procesu poszukiwania zarówno miejsc pracy, jak i pracowników. W obu płaszczyznach efektywność procesu poszukiwania rośnie wraz z wielkością rynku pracy. Relacja między kosztami uzyskania informacji a możliwymi do uzyskania dochodami jest tym korzystniejsza, im rozleglejszy jest rynek pracy. Oznacza to, że im więcej istnieje segmentów rynku pracy i im mniej jest korzyści z procesu poszukiwania, tym mniej efektywny jest sam proces poszukiwania, a w następstwie wyższy jest poziom bezrobocia lub/i liczba wolnych miejsc pracy¹².

Z omawianej teorii wynikają określone wnioski dotyczące determinant przepływów siły roboczej, tj.:

- na prawdopodobieństwo odpływu z bezrobocia do zatrudnienia wpływa w istotnym stopniu wysokość płacy progowej (czyli stawki, przy której bezrobotni skłonni są zrezygnować z dalszych poszukiwań i podjąć pracę). Im wyższa jest płaca progowa, tym większe prawdopodobieństwo, że dana jednostka przejdzie ze stanu bezrobocia do zatrudnienia,
- im dłuższy jest okres trwania bezrobocia, tym mniejsza intensywność poszukiwania pracy. Tym samym maleje prawdopodobieństwo odpływu do za-

¹¹ E. Kryńska, *Wybrane teorie rynku pracy a prognozowanie*, [w:] E. Kryńska, J. Suchecka, B. Suchecki, op. cit., s. 44-45; W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Współczesne teorie rynku pracy a mobilność...*, op. cit., s. 129.

¹² Ibid., s. 46-47.

- trudnienia. Wydłużanie się okresu trwania bezrobocia może powodować wzrost odpływów z bezrobocia do zasobu biernych zawodowo,
- chęć poszukiwania lepiej płatnej pracy może skłaniać część obecnie pracujących do dobrowolnej rezygnacji z pracy i odpływu do bezrobocia. Bardziej efektywne i tańsze jest poszukiwanie pracy, gdy dana jednostka pozostaje bezrobotna,
 - prawdopodobieństwo odpływu z bezrobocia lub bierności zawodowej do zatrudnienia zależy od częstości oraz efektywności poszukiwań pracy przez osoby bezrobotne lub bierne zawodowo¹³.

Wielu autorów wyróżnia dwa rodzaje teorii poszukiwań na rynku pracy: teorię płacy progowej (granicznej, wymaganej lub niezbędnej) oraz teorię liczebności próbki. *Teoria płacy progowej* analizuje sytuację, w której oczekiwania osób poszukujących pracy skupiają się tylko na wysokości płacy, a nie na liczbie ofert. W obu teoriach zakłada się, że poszukujący ma pewną wiedzę o dystrybucji ofert płacowych w określonej grupie kwalifikacji na lokalnym rynku pracy, ale nie wie, które przedsiębiorstwo oferuje określone stawki płac. Proces poszukiwań zaczyna się od ustalenia poziomu płacy minimalnej zwanej inaczej progową, poniżej której bezrobotny nie podejmuje zatrudnienia. Płaca ta stanowi granicę opłacalności dalszych poszukiwań, czyli wyraża zrównanie się ponoszonych kosztów z przewidywanymi korzyściami (płacą)¹⁴. Podkreślić tu należy, iż szczególnie wśród osób młodych z wyższym wykształceniem praca przy płacy minimalnej sprawia, iż nie akceptują jej, rezygnują z oferty pracy i stają się osobą bezrobotną.

Natomiast alternatywny sposób poszukiwań pracy opisuje *teoria liczebności próbki*, która opiera się na założeniu, że bezrobotny w swoich poszukiwaniach pracy kieruje się wyborem najkorzystniejszej oferty pracy z wcześniej określonej próbki ofert, odpowiadającej jego preferencjom. Model ten został rozwinięty na początku lat 90. XX wieku przez C. Joll, C. McKenna, R. McNabba, J. Storeya. Zakłada się tu, że oferty pracy różnią się tylko poziomem płac, a bezrobotni o podobnych kwalifikacjach znają ich rozkład. Nie wiedzą jednak, które firmy zgłaszają zapotrzebowanie na pracę. Proces poszukiwań ma na celu znalezienie grupy pracodawców, którzy proponują miejsca pracy jednakowo opłacalne i odpowiadające oczekiwaniom bezrobotnych. Dotarcie do określonej grupy firm wiąże się z ponoszeniem kosztów: im większa badana próba, tym wyższe są te koszty. W szczególności w modelu tym przyjmuje się, że przed rozpoczęciem poszukiwań pracownik podejmuje decyzję o sprawdzeniu n losowo wybranych na rynku firm, po czym akceptuje ofertę pracy tego pracodawcy, który proponuje najwyższą płacę¹⁵.

¹³ L. Kucharski, *Przepływy siły roboczej w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2001, s. 13.

¹⁴ R. Wojciechowska, *Niepełna informacja na rynku pracy*, [w:] *Szkice ze współczesnej teorii ekonomii*, red. W. Pacho, SGH, Warszawa 2005, s. 104-105.

¹⁵ *Ibid.*, s. 110.

Zaprezentowane powyżej teorie należą do współczesnych teorii rynku pracy. Autorka w podsumowaniu podejmie próbę wyjaśnienia sytuacji osób młodych na rynku pracy w Polsce w powiązaniu z powyższymi teoriami.

2. Osoby młode w wieku 15-24 lata na rynku pracy w latach 2008-2013

Analiza danych statystycznych dotycząca rynku pracy w Polsce oraz w innych krajach Unii Europejskiej pozwala zaprezentować sytuację osób młodych w wieku 15-24 lata na współczesnym rynku pracy. W części krajów UE, w tym w Polsce, zauważalna jest rosnąca tendencja stopy bezrobocia i stały spadkowy trend w zatrudnieniu osób młodych. W Polsce dodatkowo najdotkliwiej pogorszyła się sytuacja osób młodych z wyższym wykształceniem (por. tabela 1). Równie niepokojący jest fakt, iż stopa bezrobocia w 2013 roku wśród osób młodych w Polsce rosła najszybciej spośród krajów naszego regionu¹⁶.

Tabela 1. Stopa zatrudnienia i stopa bezrobocia w Polsce wśród osób młodych (15-24 lata) w latach 2008-2013 z podziałem na poziom wykształcenia (w %)

Rok	Ogółem		Podstawowe		Średnie		Wyższe	
	Z	B	Z	B	Z	B	Z	B
2008	27,3	17,3	6,7	20,6	43,2	16,9	61,1	16,8
2009	26,8	20,6	6,4	24,5	42,3	20,2	59,0	19,6
2010	26,4	23,7	6,4	30,3	41,4	23,1	52,5	20,7
2011	24,9	25,8	6,2	31,8	39,3	25,4	48,1	22,0
2012	24,7	26,5	6,4	33,2	38,9	26,0	45,6	22,5
2013	24,2	27,3	6,0	32,3	38,6	27,2	43,3	23,5
Rok 2013 do 2008	-3,1	+10	-0,7	+11,7	-4,6	+10,3	-17,8	+6,7

Objaśnienia:

Z – stopa zatrudnienia

B – stopa bezrobocia

Źródło: Labour Force Survey, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction, dostęp: 1.09.2014.

Analiza powyższej tabeli wskazuje, iż w Polsce w badanych latach stopa zatrudnienia ogółem osób młodych po 2008 roku systematycznie spada (między 2008 a 2013 rokiem spadek o 3,1 pkt. proc.). Jednocześnie w tym czasie nastąpił znaczący wzrost (aż o 10 pkt. proc.) poziomu stopy bezrobocia ludzi młodych

¹⁶ *Sytuacja na rynku pracy osób młodych w 2012 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Wydział Analiz i Statystyki, Warszawa 2012, s. 9.

ogółem. Analiza z uwzględnieniem poziomu wykształcenia wskazuje, iż stopa bezrobocia najszybciej rosła wśród osób młodych z wykształceniem podstawowym (między 2008 a 2013 rokiem wzrost o 11,7 pkt. proc.), najwolniej wśród osób z wykształceniem wyższym (między 2008 a 2013 rokiem wzrost o 6,7 pkt. proc.).

Porównując poziomy bezrobocia w Polsce do średnich unijnych z 2013 roku można stwierdzić, że w Polsce we wszystkich poziomach wykształcenia stopy bezrobocia były wyższe. W przypadku osób młodych z wykształceniem podstawowym stopa bezrobocia w Polsce była w 2013 roku wyższa o 1,4 pkt. proc., wśród osób z wykształceniem średnim o 6,4 pkt. proc., a w przypadku osób z wyższym wykształceniem o 4,8 pkt. proc. Warto jednak wskazać, że w latach 2008-2009 polskie stopy bezrobocia były poniżej średnich unijnych. Dopiero okres 2010-2013 zdecydowanie wpłynął na pogorszenie sytuacji młodych na polskim rynku pracy.

Z kolei analiza poziomu zatrudnienia wskazuje, iż najniższy spadek stopy zatrudnienia odnotowano wśród osób z wykształceniem podstawowym – spadek w badanym okresie o 0,7 pkt. proc., przy stosunkowo niskim poziomie 6,7% w 2008 roku, co można tłumaczyć obowiązkiem szkolnym trwającym w Polsce do 18. roku życia. Największy zaś spadek stopy zatrudnienia odnotowano w grupie osób z wykształceniem wyższym – spadek aż o 17,8 pkt. proc., przy stosunkowo wysokim poziomie zatrudnienia tej grupy 61,6% w 2008 roku, co można tłumaczyć stosunkowo liczną grupą osób pracujących i jednocześnie studiujących w trybie wieczorowym i zaocznym. Według badań GUS z 2009 roku 68,8% studentów uczących się zaocznie było zatrudnionych, w grupie osób uczących się w trybie wieczorowym było to 40,6%¹⁷. Drastyczny spadek poziomu zatrudnienia osób młodych z wyższym wykształceniem sprawił, iż w 2013 roku poziom ich zatrudnienia różnił się od poziomu zatrudnienia osób z wykształceniem średnim już tylko o 4,7 pkt. proc., gdy jeszcze w 2008 roku różnica ta sięgała 17,9 pkt. proc.

Negatywne tendencje w poziomie zatrudnienia staną się lepiej widoczne, gdy zestawimy je ze średnimi poziomami w UE¹⁸. W Polsce zatrudnieni z wyższym wykształceniem w 2013 roku stanowili jedynie 43,3% ogółu zatrudnionych, gdy w tym czasie średnia dla 28 krajów UE wynosiła 54,7%. Dodatkowo spadek stopy zatrudnienia w UE był zdecydowanie mniejszy (7,2 pkt. proc.

¹⁷ A. Zgierska, *Wejście ludzi młodych na rynek pracy*, GUS, Departament Pracy, Warszawa 2010, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_Wejscie_ludzi_mlodych_na_rynek_pracy.pdf, dostęp: 28.08.2014.

¹⁸ Dane o średnich unijnych stopach zatrudnienia Eurostat pt. *Labour Force Survey*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction, dostęp: 1.09.2014.

względem 2008 roku) niż w Polsce (17,8 pkt. proc. względem 2008 roku). W przypadku osób z wykształceniem średnim stopa zatrudnienia w 2013 roku wynosiła w Polsce 38,6%. Tymczasem w 28 krajach UE stopa zatrudnienia młodych osób ze średnim wykształceniem wynosiła 42,7%. Z kolei w grupie młodych ludzi ze średnim wykształceniem spadek stopy zatrudnienia był w Polsce mniejszy (spadek o 4,6 pkt. proc. względem 2008 roku) niż średnia w UE (spadek o 7,6 pkt. proc. względem 2008 roku)¹⁹.

Spośród krajów objętych badaniem Eurostatu w 2013 roku gorszą od Polski sytuację miało 8 państw, co dawało nam 9. miejsce w rankingu „Poziomu bezrobocia ogółem wśród osób młodych”. Najgorsza była pod tym względem sytuacja w Grecji, gdzie stopa bezrobocia ludzi młodych osiągnęła poziom 58,3%, następnie w Hiszpanii (55,7%), Chorwacji (49,8%), we Włoszech i na Cyprze (po 40%). Wśród osób młodych ze średnim wykształceniem Polska również znalazła się na 9. miejscu w rankingu i tu także najgorszy wynik należał do Grecji, gdzie stopa bezrobocia osób młodych z wykształceniem średnim osiągnęła poziom 60,9%. Najlepiej Polska wypadła w zestawieniu stopy bezrobocia osób młodych z wykształceniem podstawowym, gdzie sklasyfikowano Polskę na 18. miejscu, co dawało wynik tylko o 2 pozycje poniżej średniej UE. Najgorsza sytuacja w tej grupie osób młodych była w Chorwacji. Z kolei stopa bezrobocia osób młodych z wyższym wykształceniem w Polsce stanowiła 10. wynik spośród 28 krajów UE. Tutaj znów najgorszy wynik odnotowała Chorwacja z poziomem bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem na poziomie 61,5%. Najniższy poziom bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem w 2013 roku odnotowano w Niemczech, Norwegii, Holandii – stopy bezrobocia mieściły się w tych krajach między 5-8%. Co ciekawe, nie odnotowano osób bezrobotnych z wyższym wykształceniem w Austrii, Danii, Luksemburgu, Finlandii i na Malcie²⁰.

W badaniach Eurostatu poddano także analizie stopy bezrobocia w podziale na kraje strefy euro i całą UE. Zestawienie takie pokazało, iż przeciętne stopy w krajach strefy euro nie różniły się od średniej stopy bezrobocia całej Unii. Wnioskować więc można, że strefa euro była równie silnie narażona na wpływ kryzysu, jak cała UE²¹.

Porównano także poziom stóp bezrobocia Polski z krajami sąsiedzkimi i tutaj niestety sytuacja przedstawia się negatywnie. Przed 2008 rokiem byliśmy krajem o najszybciej spadających stopach bezrobocia osób młodych w regionie, zaś w 2011 i 2013 roku staliśmy się krajem o najszybszym wzroście bezrobocia osób młodych, w tym szczególnie duża dynamika dotyczy osób młodych z wyż-

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

szym wykształceniem. Odsetek osób bezrobotnych w wieku 15-24 lata po 2008 roku plasował Polskę na 2. miejscu od końca w regionie (gorsza była jedynie Słowacja). W latach 2009-2010 kryzys w Estonii i Litwie poprawił naszą pozycję, ale trzeba zaznaczyć, że po 2010 roku w obu tych krajach stopa bezrobocia młodych maleje, podczas gdy w Polsce nadal rośnie²². Oznacza to, że długofalowo polski rynek pracy ucierpiał w wyniku kryzysu bardziej niż kraje sąsiednie, mimo iż tempo wzrostu gospodarczego Polski w latach 2008-2013 było na tle innych krajów unijnych zdecydowanie wyższe, a w 2009 roku byliśmy jedynym krajem UE ze wzrostem gospodarczym²³. Sytuacja taka wymagałaby dalszych badań, bowiem zdaniem autorki przyczyn należy szukać w strukturze miejsc pracy oferowanych w Polsce.

Podsumowanie

Reasumując, sytuacja młodych osób w wieku 15-24 lata w Polsce po 2008 roku systematycznie się pogarsza i to zarówno w ocenie poprzez stopę zatrudnienia, jak i stopę bezrobocia. W 2013 roku Polska należała do pierwszej dziesiątki krajów o najwyższym poziomie bezrobocia ludzi młodych. Dodatkowo odnotowaliśmy najwyższy wśród krajów sąsiedzkich spadek zatrudnienia osób z wyższym wykształceniem (17,6 pkt. proc.) i jeden z najwyższych wzrostów stopy bezrobocia ludzi młodych (ogółem 10 pkt. proc.). Negatywnie należy ocenić fakt, iż tendencja ma charakter stały i bezrobocie osób młodych, w tym osób z wyższym wykształceniem, rośnie. Można bowiem wysnuć wniosek, iż wyższe wykształcenie na polskim rynku pracy traci na znaczeniu, mimo że w innych państwach UE nie przestaje odgrywać istotnej roli. Zdaniem autorki przyczyn wysokiego bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem w Polsce poszukiwać należy w bardzo gwałtownym wzroście poziomu skolaryzacji na poziomie wyższym (współczynnik wzrósł z 10% w 1990 roku do ponad 40% w 2013 roku) i gospodarka nie jest w stanie wchłonąć tak szybko rosnącej podaży wykwalifikowanej siły roboczej. Gospodarka musiałaby zdecydowanie zwiększyć tempo rozwoju i przede wszystkim konieczne byłoby zwiększenie nakładów inwestycyjnych.

Wyjaśnienia przyczyn złej sytuacji młodych osób na rynku pracy poszukiwać można na gruncie omówionych teorii rynku pracy (choć jednocześnie jest to pole, które wymagać będzie pogłębionych dalszych badań), m.in.:

²² Ibid.

²³ Wzrost gospodarczy Polski wg GUS dla Polski w roku: 2009 – 1,9%, 2010 – 3,9%, 2011 – 4,3%, 2012 – 1,9%, 2013 – szacowany na 1,6%.

- W Polsce mamy do czynienia z ograniczeniem wejścia ludzi młodych na niektóre segmenty rynku pracy, co może być spowodowane zbyt niską stopą inwestycji sektora prywatnego. Ograniczona kreacja miejsc pracy dla ludzi młodych po 2008 roku, szczególnie dla osób z wyższym wykształceniem powoduje, iż rośnie bezrobocie w tej grupie osób.
- W Polsce mamy niedostateczną kreację stabilnych miejsc pracy z sektora pierwotnego, a nadmiernie rozbudowany jest tzw. segment wtórny (teoria dualnego rynku pracy), w którym liczba miejsc pracy w gospodarce jest uzależniona od wahań koniunkturalnych. Przy spadku koniunktury po 2008 roku liczba takich miejsc pracy także spadła, a w konsekwencji spadły stopy zatrudnienia.
- Poziom płac (teoria dualnego rynku pracy) zależy m.in. od kwalifikacji i doświadczenia, podczas gdy osoby młode często nie posiadają doświadczenia i odpowiednich kwalifikacji, szczególnie pożądanых w segmencie pierwotnym. Poza tym można zauważyć, iż płace oferowane osobom młodym z wyższym wykształceniem w Polsce są poniżej płacy progowej (teoria poszukiwań), co zniechęca ich do poszukiwania pracy.
- Ze względu na nieprzejrzysty rynek pracy (teoria poszukiwań) zwłaszcza osoby młode na poszukiwanie pracy przeznaczają więcej czasu. Szczególnie niebezpieczna jest sytuacja, w której osoby młode stają się bezrobotne długotrwale, bowiem ich intensywność poszukiwania pracy maleje.

W obliczu tak negatywnych tendencji niezbędne jest podjęcie działań niwelujących ważny problem społeczno-ekonomiczny, tak by Polska nie traciła często wysoko wykwalifikowanych zasobów kapitału ludzkiego na rzecz innych krajów UE i świata.

Literatura

- Dickens W.T., Lang K., *Labor Market Segmentation Theory: Reconsidering The Evidence*, Working Papers nr 4087, National Bureau of Economic Research, Cambridge, June 1992, www.nber.org/papers, dostęp: 24.08.2014.
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction, dostęp: 8.09.2014.
- Janicki W., *Przegląd teorii migracji ludności*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Zakład Geografii Ekonomicznej, INoZ, vol. LXII, nr 14, Lublin 2007.
- Jarmołowicz W., Knapieńska M., *Współczesne teorie rynku pracy a mobilność i przepływy pracowników w dobie globalizacji*, Zeszyty Naukowe PTE nr 9, Kraków 2011.
- Kryńska E., *Mobilność zasobów pracy w wybranych teoriach rynku pracy*, [w:] *Mobilność zasobów pracy*, red. E. Kryńska, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2000.
- Kryńska E., *Wybrane teorie rynku pracy a prognozowanie*, [w:] E. Kryńska, J. Suchecka, B. Suchecki, *Prognoza podaży i popytu na pracę w Polsce do roku 2010*, Studia i Materiały, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1998.

- Kryńska E., Kwiatkowski E., *Polityka państwa wobec rynku pracy: idee ekonomiczne i rzeczywistość*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 5-6.
- Kryńska E., Suchecka J., Suchecki B., *Prognoza podaży i popytu na pracę w Polsce do roku 2010*, Studia i Materiały, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1998.
- Kucharski L., *Przepływy siły roboczej w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2001.
- Labour Force Survey*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction, dostęp: 1.09.2014.
- Peck J., *Labor and agglomeration: control and flexibility in local labor markets*, „Economics Geography” Vol. 68, No. 4, Clark University, Worcester, Massachusetts 1992.
- Sytuacja na rynku pracy osób młodych w 2012 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Wydział Analiz i Statystyki, Warszawa 2012.
- Wąsowicz J., *Teorie rynku pracy* [w:] *Ekonomia rynku pracy*, red. D. Kotlorz, Prace Naukowe, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice 2007.
- Wojciechowska R., *Niepełna informacja na rynku pracy*, [w:] *Szkice ze współczesnej teorii ekonomii*, red. W. Pachol, SGH, Warszawa 2005.
- Zgierska A., *Wejście ludzi młodych na rynek pracy*, GUS, Departament Pracy, Warszawa 2010, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_Wejscie_ludzi_mlodych_na_rynek_pracy.pdf, dostęp: 28.08.2014.

SITUATION OF YOUNG PEOPLE IN THE LABOUR MARKET IN POLAND AND OTHER COUNTRIES OF THE EU IN THE YEARS 2008-2013

Summary: In Poland and many other EU countries, the situation of young people in the labor market deteriorated significantly after the crisis in 2008. Until now it was thought that a particularly good position on the labor market in May young people with higher education. After 2008. Situation has changed dramatically, and in Poland recorded a particularly strong decline in the employment rate and an increase in the unemployment rate of young people with higher education.

The aim of this article is to diagnose and attempt to assess the situation of young people aged 15-24 in the labor market in Poland after 2008 and selected EU countries. To the attainment also reviewed some contemporary theories of the labor market. In summary contains synthetic conclusions from the analysis, and an attempt to clarify this situation on the ground discussed contemporary theories of the labor market. The article uses Eurostat data, GUS, Ministry of Labour.

Keywords: contemporary theories of the labor market, young people 15-24, unemployment, the economic crisis, labor market segmentation.